

cBouwhistorische notitie villa Salve Viator, Burgemeester Kerstenslaan 8 te Breda

Datum veldwerk: 6 april 2018

Adres: Burgemeester Kerstenslaan 8, Breda
Naam: Salve Viator
Bouwjaar: 1932
Architect: Jan Temme (N.V. Bouwbureau J. Korteweg)

Historische functie: woonhuis
Huidige functie: woonhuis

Onderzoeksgebied: interieur en exterieur villa inclusief tuin en afrastering
Status: rijksmonument

Gemeente Breda

Bijlage 2 bij besluit
Z2019-002384-V1

V&L

Algemeen

Villa 'Salve Viator' ('gegroet reiziger') aan de zuidrand van de stad Breda, op de overgang van de bebouwde kom naar het Mastbos. Het bouwwerk dateert uit 1932 en is in de oorspronkelijke opzet geïnspireerd op de ideeën van het functionalisme: geometrische volumeopbouw, platte daken, witte gevels en grote stalen ramen. Detailleringen zoals de roedenverdeling in de ramen, de entreepartij en de houten bakgoten met overstek zijn meer traditioneel/expressionistisch, maar evenwel zeer karakteristiek voor de bouwperiode. Het pand bevindt zich op een ruim, langgerekt perceel, dat van de Burgemeester Kerstenslaan wordt afgescheiden door een tuinmuur uit 1951. Rechts leidt een oprit naar de garage, die zich op de erfgrans bevindt. Aan alle andere zijden wordt de villa omringd door een siertuin.

Het gebouw bestaat uit plat afgedekte eenlaags, tweelaags en drielaags volumes. Alle volumes hebben een rechthoekige opzet, met uitzondering van de halfronde erker aan de voorzijde. De gevels zijn opgetrokken in Boomse baksteen, (al tijdens de bouw) volledig gecementeerd en gebroken wit gekeimd. Rondom is een grijs gekeimde plint aangebracht. Van oorsprong waren de vensters voorzien van een oranje tot Turks rode verflaag. De goten waren mat geel 'met een tikje geel-okker' geschilderd.¹

De kozijnen zijn later wit geschilderd. De huidige gele kleur op de goten is vermoedelijk veel feller dan de tint die van oorsprong werd aangebracht. Kleurenonderzoek op de kozijnen en de goten kan hier wellicht meer informatie over geven.

Oude foto's maken duidelijk dat in de loop der tijd afdekkingen van lagere muurtjes (bijvoorbeeld aan de zijde van de portiek en de gemetselde bloembak tegen de voorgevel) ook geel zijn geschilderd, terwijl die van oorsprong een donkere kleur hadden. Aan de voorzijde zijn deze afdekkingen gestuct, aan de achterzijde is nog zichtbaar dat het om tegels gaat.

Het ontwerp van de villa werd geleverd door architect Jan Temme (1899-1970), die werkzaam was bij N.V. bouw bureau J. Korteweg, later Korteweg, Verwoerd, Temme Architecten. Het bureau was in de jaren 1930 bijzonder actief in Breda.

Het interieur van de villa was van oorsprong minder strak en modern dan de witte buitenzijde doet vermoeden. De voordeur en deur tussen de entree en de hal zijn uitgevoerd in gebeitst hout. De oorspronkelijke balustrade is voorzien van ornamentiek die past in de meer expressionistische bouwtrant van de jaren 1930. Hoewel deze nu wit is geschilderd was de balustrade hoogstwaarschijnlijk ook uitgevoerd in gebeitst hout. Op de trap naar de tweede verdieping ligt nog de oorspronkelijke traploper.

Alle binnendeurkozijnen zijn voorzien van een vorm van profilering. Hoe hoger in het gebouw, hoe soberder de uitvoering is. In de woonkamer zijn de oorspronkelijke profielen afgedekt (en mogelijk verwijderd), in de keuken zijn ze nog zichtbaar.

In de entree en hal liggen de oorspronkelijke vloertegeltjes: gele tegels met een zwarte (entree) of donkerrode (hal) omkadering en plint. In de toiletten en badkamers zijn oorspronkelijke lambriseringen van geglazuurde witte tegels met een dubbele zwarte band. Een aantal authentieke wastafels is nog aanwezig, net als het bad op de eerste verdieping. De deuren van deze ruimtes zijn nog voorzien van

¹ Gedrukt artikel in het familiearchief van de laatste eigenaar. Schrijver onbekend, 'Villa te Breda aan de Burgemeester Kerstenslaan, arch. F.J.M. Verwoerd.', p. 211-212.

de oorspronkelijke sloten en deels van de oorspronkelijke deurklinken. Ook op andere plekken zijn deze oorspronkelijke klinken nog aanwezig (waarbij net als bij de kozijnen geldt: hoe hoger, hoe soberder).

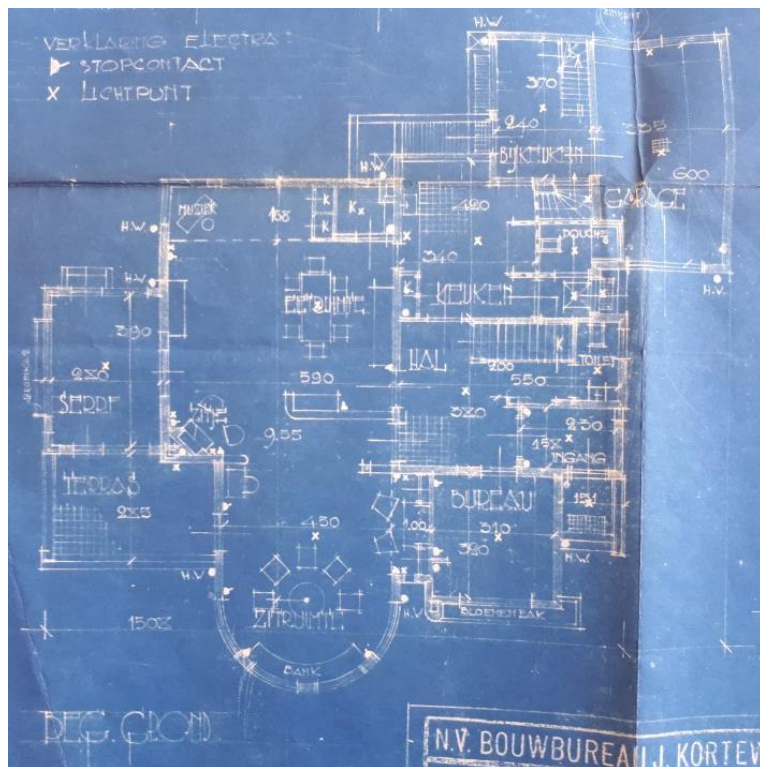

Ook binnen kan kleurenonderzoek aan het licht brengen welke kleuren het interieur in de loop der tijd heeft gehad. Op sommige plaatsen zijn oude lagen van okergeel zichtbaar. Wellicht bevinden zich achter afwerkingen (vloerbedekking, schrootjes e.d.) nog meer oorspronkelijke elementen.

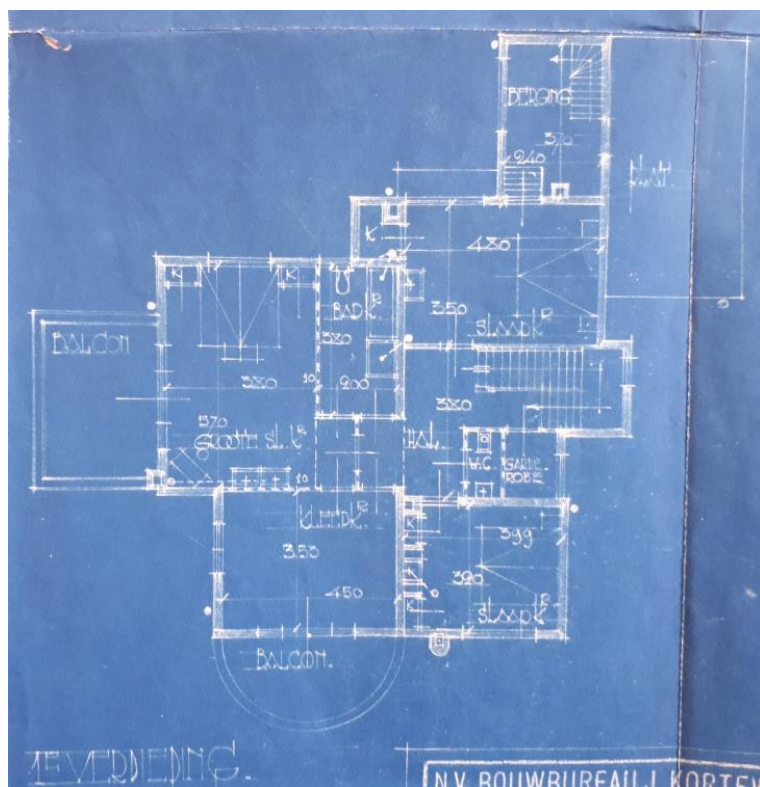
Bouwdossier

1932

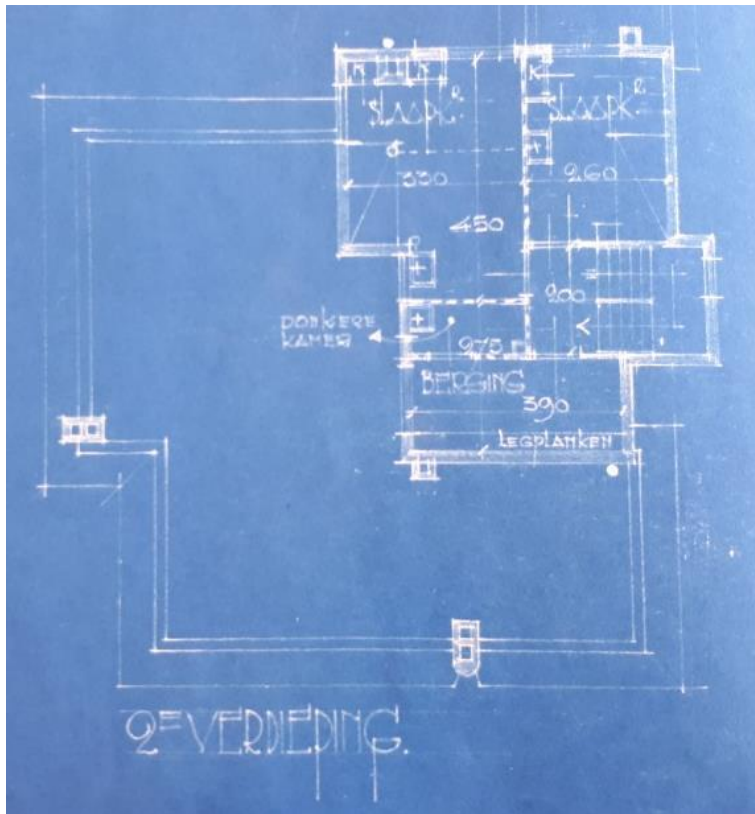
De eerste tekeningen van de villa dateren van 1 november 1932. De nauwkeurig uitgewerkte plattegronden laten een luxe woning zien met een weldoordachte inrichting. De entree geeft toegang tot de centrale hal, waar de meeste vertrekken op aansluiten en waar de trap naar de verdieping is geplaatst. Opvallend is de grote gecombineerde woon- en eetkamer over de gehele diepte van het pand. De halfronde erker was bedoeld als zitruimte. De eetruimte werd afgescheiden door een room divider. Zowel de zitruimte als de eetruimte zijn via een aparte deur vanuit de hal bereikbaar. Tussen de eetruimte en keuken was een serveerluik. De serre tegen de linkerzijgevel is toegankelijk via de eetruimte, terwijl een deur in de zitruimte toegang geeft tot het terras. De keuken, garage en bijkeuken waren het domein van de dienstbodes, die in dezelfde zone een entree en douche/toilet hadden. Tenslotte was aan de voorzijde een ruimte bestemd als werkkamer.

Via het trappenhuis is de overloop op de eerste verdieping toegankelijk. Op deze ruimte sluiten een garderobe, een toilet, slaapkamer, kledingkamer, grote slaapkamer, badkamer en slaapkamer aan. De kledingkamer en de badkamer zijn ook toegankelijk vanuit de grote slaapkamer. De kledingkamer en de grote slaapkamer hebben beide een balkon (op de halfronde erker en de serre). Achter de slaapkamer aan de achterzijde bevindt zich een berging, die iets lager is gelegen.

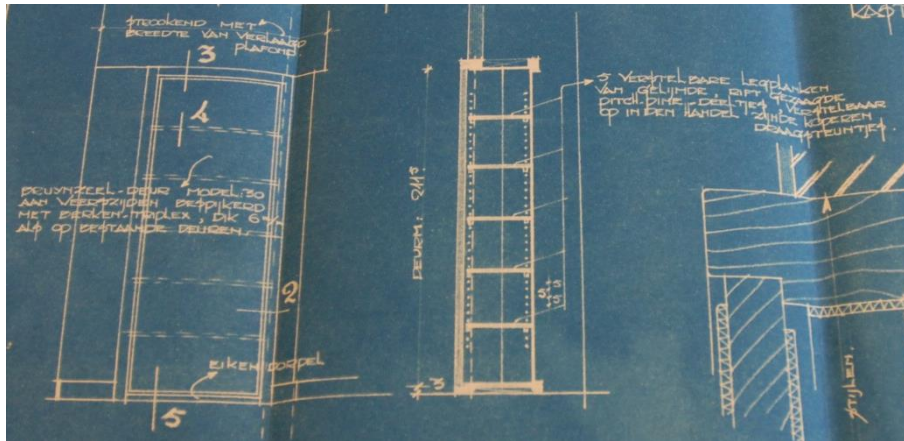
De dienstbodes sliepen op de tweede verdieping. Hier waren twee slaapkamers ingetekend, alsook een berging en donkere kamer. Alle slaapkamers waren van oorsprong voorzien van inbouwkasten en wastafels.

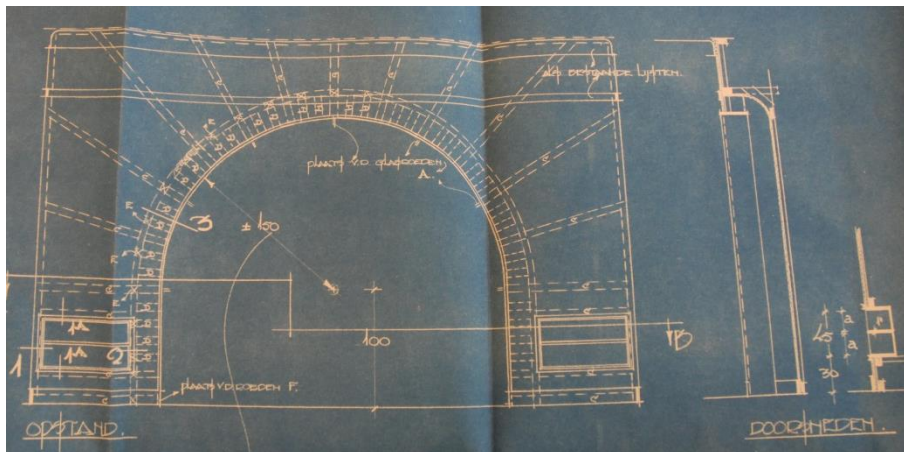
1937

Vijf jaar na de bouw, in september 1937, werd de woning op verschillende punten aangepast. De belangrijkste wijzigingen vonden plaats aan de zuid(west)zijde van het pand. De zuidelijke hoek werd uitgebreid over twee verdiepingen, zodat in de woonkamer een ruimer zitgedeelte ontstond en de grote slaapkamer werd voorzien van een inloopkast. Aan de zuidwestzijde werd op de verdieping de grote slaapkamer uitgebreid tot halverwege de serre. Voor deze ingreep werden een deur en enkele vensters verplaatst.

een nieuwe wandkast en een glas-kastje. Op de tekening voor de wandkast staat aangegeven dat de deuren van Bruynzeel (model 30) waren, aan weerszijden bespijkerd met berken-triplex, als op bestaande deuren. Dit zou betekenen dat de bestaande deuren in de villa al voor de verbouwing van 1937 voorzien waren van de huidige beplating. Het ligt niet voor de hand dat dit al bij de oplevering het geval was, want dan had het bouw bureau al direct vlakke deuren kunnen bestellen. De deur van de trapkast in de hal heeft een driehoekig raampje, ook dat is achter beplating verdwenen.

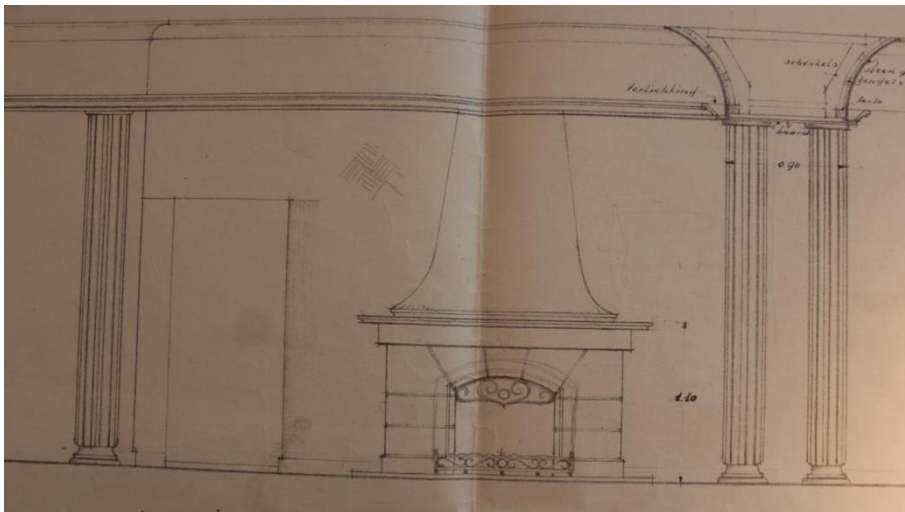
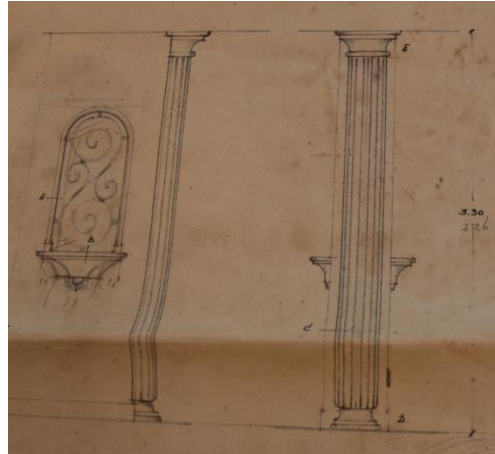
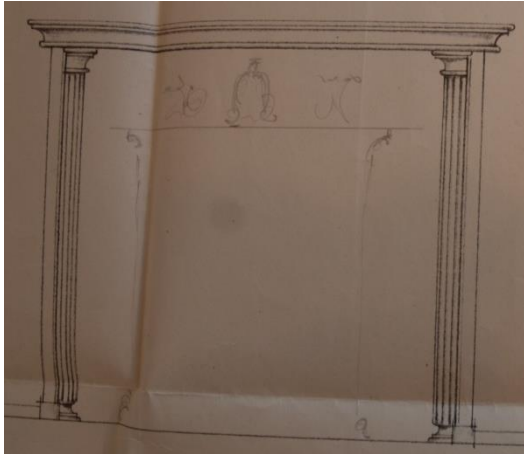

Op de verdieping werd de slaapkamer voorzien van een rondboogvormige nis met geïntegreerde nachtkastjes en verlichting.

1951

In 1951 werd de villa verkocht (voor 55.000 gulden). De nieuwe bewoners lieten het gebouw op onderdelen moderniseren. De woonkamer werd voorzien van voor de jaren 1950 karakteristieke ornamentiek in de vorm van betimmering met sierlijstjes op de deuren en deurkozijnen, zuilen, een nis met gekruld siersmeedwerk en een schouw in zandsteen. De convectorput in de halfronde erker stamt uit deze tijd. Er is ook een ontwerp voor zuilen in de erker, het is niet bekend of dat is uitgevoerd.

Bij de bouw van de villa werd een reeds aanwezig hekwerk langs de openbare weg gehandhaafd. Op oude foto's is te zien dat het ging om een hekwerk in art nouveau vormgeving. In 1952 werd het vervangen door het huidige hekwerk, dat bestaat uit gemetselde pijlers, met daartussen een gemetselde borstwering en een ijzeren hekwerk (raster in een frame). Aan weerszijden van de oprit staan iets hogere pijlers, waartussen zich draaiende delen bevonden. Deze zijn verdwenen, al zijn de duimen nog aanwezig in de pijlers. De pijlers zijn afgedekt met grindbetonplaatjes. N.B. Voor het ijzeren hekwerk is meer recent een diagonaal rasterwerk in hout geplaatst.

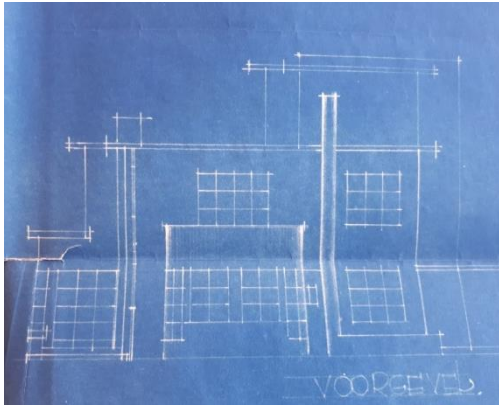

De ontwerpen van zowel de interne wijzigingen als het hekwerk werden geleverd door architectenbureau M. Blokdijk.

Ongedateerde ingrepen

Meer bouwtekeningen zijn er niet in het familiearchief of in het stadsarchief van Breda. Op onderdelen hebben er echter nog meer bouwkundige wijzigingen plaatsgevonden:

- De garage is aan de achterzijde verlengd (aanvankelijk lag de achtergevel gelijk met die van de bijkeuken).
- In de halfronde erker zijn de twee middelste vensters aan de onderzijde vergroot.

- De 'American kitchen', die vanaf 1947 op de Nederlandse markt verkrijgbaar was, werd vermoedelijk in 1951 aangebracht. De vloerbedekking en wandbetegeling stamt wellicht uit dezelfde tijd. In een keukenkastje in witte wandbetegeling uit een eerdere fase zichtbaar. Dezelfde tegels zijn ook in de toiletten en badkamers aanwezig.

- In de hal op de begane grond is een lambrisering van schrootjes aangebracht. Ook de garderobe en de trap zijn hiermee bekleed (datering: jaren 1970 of later). Mogelijk bevindt zich achter deze betimmering een oudere afwerking.
- In de hal is de oorspronkelijke balustrade van de trap versoberd: tussen de nog aanwezige spijlen bevonden zich geprofileerde spijlen, die ertussenuit zijn gezaagd. Op de eerste en tweede verdieping zijn deze oorspronkelijke spijlen nog aanwezig.

- In de entreehal laat het patroon van de oorspronkelijke tegelvloer zien dat er een nieuwe tegellambrisering is aangebracht op de oorspronkelijke. Hoewel de lambrisering van gemarmerde oranje tegels met zwarte sierlijsten gelijkenis vertoont met lambriseringen uit de jaren 1930, stamt deze waarschijnlijk uit de jaren 1950 of jaren 1970.

- In de entreehal is het venster voorzien van gekruld siersmeedwerk, zoals de nis in de woonkamer. Het glas is vervangen door ribbelglas (wellicht was dit voorheen glas in lood). Deze wijziging werd waarschijnlijk ook in 1951 doorgevoerd.
- In de meeste ramen is het enkel glas vervangen door dubbel glas. De sponningen van de stalen ramen bieden hiervoor voldoende ruimte. In het langgerekte raam dat het trappenhuis verlicht, is tussen de glasplaten lood aangebracht in een diagonaal ruitpatroon. Vermoedelijk bevatten deze ramen ook van oorsprong glas in lood. Dit zal geen diagonaal patroon zijn geweest, maar wellicht gekleurd glas in lood zoals in het kleine raam in de woonkamer.

Waardering

De villa is als geheel beschermd als rijksmonument. Zowel het interieur als het exterieur vallen volledig onder de bescherming. Er is echter ruimte voor wijzigingen op plaatsen waar de oorspronkelijke waarden reeds zijn aangetast, of waar het gebouw een ingreep 'aankan'. Op voorhand kan niet worden aangegeven welke ingrepen op welke plaats mogelijk zijn, maar dit document geeft in ieder geval een beeld van de oorspronkelijke staat van de villa en de latere wijzigingen. Al het oorspronkelijke heeft een hoge bouwhistorische waarde. De wijzigingen uit 1937 en 1952 worden positief gewaardeerd omdat het vroege aanpassingen betreft. Ze zijn al meer dan 60 jaar onderdeel van het gebouw en geven een beeld van gewijzigde woonwensen en mode. Binnen deze bouwfases is echter wel ruimte voor goed onderbouwde ingrepen. Alle onderdelen die na 1952 zijn gewijzigd of aangebracht, hebben een indifferente waarde en dragen dus niet bij aan de betekenis van het monument.